

Robot mu, İşçi Sınıfı ve Sosyalizm mi?

<http://www.gencliginsesi.net>

İçindekiler

1	Emek Harcanmadan Değer Yaratılamaz	3
2	Metalların Değişimi ile Değer Yaratılmaz	4
3	Sermaye, Sömürü ve Emek	5
4	İşçi Sınıfı 'Yok oluyor'	7
5	Değişen Sermayenin Nispi Azalışı	8
6	İşçi Sınıfını İnkârının Varacağı En 'İleri' Nokta 'Sol'dan Sivil Toplumculuktur!	10
7	İşçi Sınıfı 'Yok Oluyor' Propagandası Karşısında Yığınların Proleterleşmesi	11
8	Kim Bu İşsizler?	11
9	Sosyalizm Tarihsel Bir Zorunluluktur	12
10	Kapitalist Üretim İlişkileri Üretici Güçlerin Gelişmesinin Önünde Engel Durumuna Gelmiştir	13
11	Sosyalizm ve Komünizmde Robot	14
12	Sonuç	16

90'lı yılların başında 'sosyalist' (siz revizyonist diye okuyun) Sovyetler Birliği'nin dağılması ve açıktan kapitalist biçimlere geçmesiyle tüm dünya burjuvazisi zafer çığlıklarına boğuldu. Kapitalist sistem 'sosyalist sistem' üzerinde zafer kazanmıştı.

Burjuvazi bu 'zafer'ini dünyaya ilan ederken birbirinden ayrılmaz iki yoldan ilerliyordu: Birincisi; eşitlik, özgürlük gibi sosyalizmin temsil ettiği insanlık değerlerini kendine mal etmek; ikincisi; sosyalizmin temsil ettiği değerleri gerçekleştiremez, ütöpik şeyler olarak sunmak veya bu değerleri çarpıtıp onlara kara çalmak.

İnsanlık tarihi ilkel komünal toplumdaki sınıflar savaşımı tarihi olarak şekillenmiştir. Bu tarih egemen sınıfların baskı, sömürü, zenginlik hırsı, bencillik gibi olgularını içinde bulundurduğu gibi ezilen emekçi sınıfların eşitlik, kardeşlik, dayanışma ve paylaşım gibi değerlerini de barındırır. Kapitalizmin 'ebediliği' ve 'sonsuzluğu' propagandası sosyalizmin temsil ettiği insanlık değerlerini kapitalizmin kendine mal etmesini zorunlu kılıyordu. Yani kapitalizm işçi sınıfı, emekçi halk ve ezilen uluslara yeni bir dünya vaat ediyordu. Bu yeni dünya 'Yeni Dünya Düzeni' ile yaratılacaktı.

Yeni Dünya Düzeni ve onun bir 'gereği' olan küreselleşme, kapitalizmin eski hastalıklarından kurtulacaktı. Bu dünyada eşitlik, demokrasi, insan hakları, geliştirici bir rekabet ve barış hüküm sürecekti. Bunun burjuvazinin umutsuz bir ütopyası olduğu ve insanlığa yoksulluk, işsizlik, ulusal sömürü, baskı ve savaştan başka bir şey getirmediği toplumsal pratik tarafından ortaya konmuştur.

Sosyalizmin değerlerine kara çalmak, kapitalizmin kendini yeniden tarif etmesiyle birlikte devam eden bir süreçti. İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan "Sosyal Devlet" olgusuyla birlikte burjuvazi şöyle bir propaganda yürütüyordu: "Sosyal sınıflar vardır ve bu kaçınılmazdır. Önemli olan işçi sınıfı ile burjuvazi arasında uzlaşma ve barışı sağlayabilmektir ve sağlanmıştır". Bugün bu sınıflar arası 'uzlaşma' çağrısının yerini bilinemezci ve postmodernist bir propaganda almıştır: "Sınıflar arasındaki çizgiler giderek siliniyor. Sınıf kavramı giderek muğlaklaşıyor ve toplum sınıflı toplum olmaktan çıkıyor. Artık bir işçi de ev, araba, buzdolabı vb. lüks eşyalara sahip oluyor, hatta şansı varsa patron dahi oluyor. Teknolojinin gelişmesi, bilimin ilerlemesi toplumsal yapıyı da değiştirdi. Eski 'sınıflı' toplumlar yerine 'Bilgi' toplumu, 'Endüstriyel' toplum kavramları bugünkü toplumu tanımlamaktadır."

Sınıflar arasındaki sınırların silindiği aldatmacası son noktaya götürülüyor: "Zaten teknoloji geliştikçe işçi sınıfına duyulan ihtiyaç giderek

azalıyor. Fabrikalardaki üretim giderek daha az işçi ile yapılıyor. Robot teknolojisi giderek yaygınlaşıyor. Yakın gelecekte robot teknolojisi tüm üretime egemen olacak ve işçi sınıfı yok olacaktır.”

Bu yazınının konusu yukarıda geçen son önerme, yani “robot teknolojisinin üretime egemen olması ile işçi sınıfının yok olması” ve “sosyalizmin tarihten silinmesi” iddiasına karşı kapitalizm koşullarında robot teknolojisinin üretime egemen olmasının imkânsızlığı ve sosyalizmin tarihsel zorunluluğunun ortaya konmasıdır. Bu konuları genel olarak iki açıdan inceleyeceğiz: Birincisi, ekonomi-politik; ikincisi, bundan bağımsız olmayan tarihsel materyalizm.

* * *

Amerika’yı yeniden keşfetmeye gerek yok. Ancak konunun anlaşılır olması için bazı kavramların kapitalist üretim biçimi içerisindeki yerinin kısaca açıklanması gerekir.

1 Emek Harcanmadan Değer Yaratılamaz

Bir ürünün değerinden (burada bahsedilen değişim-değeridir) söz ediyorsak onun bir meta olması gerekir. Bir ürünün meta olabilmesi için

- 1- satış için üretilmiş olması,
- 2- üretimi için emek harcanması,
- 3- az ya da çok yararlılıkta olması yani kullanım değerine sahip olması

gerekir. Üretilmesi için emek harcanmayan bir ürün meta olamaz, değeri yoktur. Mesela güneş enerjisini veya yolda bulduğumuz herhangi bir taşı ele alalım. Bunların üretiminde emek harcanmadığı için bir değere sahip değildirlir.

“Bütün metaların ortak toplumsal tözü nedir? Bu, Emek’tir. Bir metaı üretmek için, ona belirli bir nicelikte emek uygulamak ya da katmak gerekir.” (Karl Marks, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, “Ücret, Fiyat, Kar”, Sf. 42)

Değer (değişim-değeri) sadece metalar için geçerli olduğundan yukarıdaki alıntıda ‘meta’ yerine ‘değer’ konulabilir.

Bir kilo domates ile iki kilo patatesi değiştirdiğimizde bu iki metanın değerini karşılaştırmış olunuz. Bu işlem karşılaştırılacak bir ortak nokta gerektirir. Bu, onların kullanım-değerleri olamaz, çünkü görelidir.

“Bu ortak ‘şey’ metaların geometrik, kimyasal ya da başka bir doğal özelliği olamaz.” (...) “Demek ki, metaların kullanım-değerlerini bir yana bıraktırırsak, geriye ortak tek bir özellikleri, emek ürünleri olmaları özelliği kalır” (Karl Marks, Sol Yayınları, “Kapital, Cilt-1”, Sf. 49-50)

Metaların karşılaştırılmasını sağlayan ortak nokta onların “emek ürünleri olmaları özelliği” yani üretimleri için emek harcanmasıdır. Zaten toplam harcanan emeğin niceliği metanın değerine tekabül eder.

“Bir emek urununun değeri, onun üretimi için gerekli emek-zamanı ile belirlenir” (Friedrich Engels, Sol Yayınları, “Anti-Dühring”, Sf. 278) veya “herhangi bir malın değerinin büyüklüğünü, toplumsal olarak gerekli emek miktarı ya da onun elde edilmesi için toplumsal bakımdan gerekli emek-zamanı belirlenir.” (Karl Marks, Sol Yayınları, “Kapital, Cilt-1”, Sf. 51)

Kendi toprağında üretim yapan kuuk mulk sahibi köylünün buğday üretimini ele alalım. Buğdayın tohum maliyeti 10 saatlik bir emek-zamanı, tarlada çalışmak için aşınan üretim araçlarının maliyeti 8 saatlik emek-zamanı olsun. Tohumu ekmek ve ürünü tarladan toplamak için 15 saat çalışılıyor olsun. Bu durumda elde edilen buğdayın değeri $10 + 8 + 15 = 33$ saatlik emek-zamanıdır. Bunun fiyatı ise değerinin para biçiminde ifadesidir.

2 Metaların Değişimi ile Değer Yaratılmaz

Yukarıda gorduğumuz gibi üretilmesi için emek harcanmayan bir ürünün değeri olamaz. Basit meta değişimini ele alalım. Bir ceket ile iki pantolonun değerleri aynı ise ($1 \text{ ceket} = 2 \text{ pantolon}$) bunların değişimi bir Meta-Meta ($M - M$) değişimidir. Ceketin fiyatı 40 YTL ise ($1 \text{ ceket} = 40 \text{ YTL}$) ceketin satılması bir Meta-Para ($M - P$) değişimidir. Kurnaz bir tüccarın 40 YTL değerindeki ceketini 50 YTL’ye satması tüccarın 10 YTL fazladan kazanması demektir. Yine de burada değer yaratılmaz. Başlangıçta tüccarın elindeki ceketin değeri 40 YTL, müşterinin elindeki para 50 YTL, toplam değer $40 + 50 = 90$ YTL’dir. Alışveriş sonucu 40 YTL’lik ceket müşterinin eline, 50 YTL

para da tüccarın eline geçmiştir, toplam değer başlangıçtaki toplam değere yani $50 + 40 = 90$ YTL' ye eşittir. Burada söz konusu olan bir değer üretimi değil, değerın el değıştirmesidir.

“Bu artı-değer, ne alıcının metaları değerinin altında satın almasından gelebilir, ne de satıcının onları değerinin üstünden satmasından. Çünkü her iki durumda da herkes sırayla bir satıcı, bir de alıcı olduğuna göre, her bireyin kazanç ve yitikleri birbirini ödünler.” (Friedrich Engels, Sol Yayınları, “Anti-Dühring”, Sf. 297)

(Ticaret karı da üretim süreci sonucu elde edilen artı-değerın bir parçası olmakla beraber yazı konumuzun dışındadır.)

3 Sermaye, Sömürü ve Emek

“Para sermayenin dolaşım formülü şöyledir: $P - M...R...M1 - P1$; burada noktalar, dolaşım sürecinin kesintiye uğradığını, $M1$ ve $P1$ ise, M ve P 'nin, artı-değer ile artmış bulunduğunu belirtiyor.” (Karl Marks, Sol Yayınları, “Kapital, Cilt-2”, Sf. 33)

Para biçimindeki sermayenin meta üreten sermaye yani “üretken sermaye” durumuna gelebilmesi için pazardan üretim için gereken araçlar ve bu araçlar üzerinde işlem yapabilecek emek-gücü gerekir. Birinci aşamada, pazardan bina, makine, hammadde yani üretim araçları ($P - \dot{U}A$) ve emek-gücü ($P - E$) çekilir. Bu Para-Meta ($P - M$) değışiminden başka bir şey değildir. İkinci aşamada, pazardan alınan metalar harcanarak amaç doğrultusunda üretim yapılır ve yeni metalar üretilir ($M...R...M1$). Üçüncü aşamada; üretilen metalar pazara sürülür ve tekrar para-sermayeye dönüşür ($M1 - P1$).

Kapitalistin tüm amacı $P1$ eksi P değerini elde etmektir.

“Amacı, yalnız kullanım-değeri değil, onunla birlikte meta üretmektir; yalnız kullanım-değeri değil, değer üretmektir; yalnız değer değil, aynı zamanda artı-değer üretmektir.” (Karl Marks, Sol Yayınları, “Kapital, Cilt-1”, Sf. 188)

Bir adım daha ilerleyelim: Artı-değer, para-sermaye devresinin hangi aşamasında yaratılır?

Devrenin birinci aşamasındaki $P - M$ işlemi meta değişimidir. Üretim için gerekli metalar pazardan alınmıştır. Değişimin değer yaratmadığını yukarıda görmüştük.

Devrenin üçüncü aşamasındaki $M1 - P1$ işlemi de meta değişimidir. Üretilen metalar satılarak tekrar para elde edilmiştir. Bu işlem de değişim işlemi olduğundan değer yaratılmaz.

Devrenin ikinci aşamasında $M...R...M1$ işlemi ile sermaye dolaşımından çıkar. Kısacası değer üretmeyen alandan çıkar ve hem metaların üretildiği hem de değer üretilen alana geçer. Burada sermaye üretken sermayedir (R). $M...R...M1$ işlemi ile değeri M 'nin değerinden büyük olan $M1$ üretilmiştir ($M1 > M$). Kısacası fazladan bir değer, artı-değer yaratılmıştır.

“Değer değişikliği R 'nin (üretken sermayenin) başkalaşımına, üretim sürecine özgüdür; böylece, o, dolaşımın biçimsel başkalaşımına göre, gerçek bir sermaye başkalaşımı olarak ortaya çıkar.” (Karl Marks, Sol Yayınları, “Kapital, Cilt-2”, Sf. 53)

Bunu bir örnek üzerinde inceleyelim: Fabrikada üretilmiş bir televizyonu ele alalım. Televizyonun üretilmesi için 50 saatlik emek-zamanı değerinde hammadde, yarı-mamül madde ve elektrik harcaması, 30 saatlik emek-zamanı değerinde fabrikaların, makinelerin yıpranma maliyeti, 10 saat de emek-gücü harcanması gereksin. Üretilen televizyonun değeri $50 + 30 + 10 = 90$ saatlik emek-zamanı, pazardaki fiyatı bunun para biçimindeki ifadesidir. Bu televizyonun maliyeti; 50 saatlik emek-zamanı değerinde hammadde, yarı-mamül madde ve elektrik maliyeti, 30 saatlik emek-zamanı değerinde fabrikaların, makinelerin yıpranma maliyeti, 5 saatlik emek-zamanı değerinde emek-gücü maliyetinin (ücret) toplamı olan $50 + 30 + 5 = 85$ saatlik emek-zamanıdır. Artı-değer ürünün değeri ile maliyeti arasındaki fark olan $90 - 85 = 5$ saatlik emek-zamanı olarak hesaplanır. Burada üretim araçları kendi değerlerinin tamamını veya yıprandıkları oranda bir kısmını ürüne aktarırlar. Emek-gücü ise ürüne kendi değerinden daha fazla değer aktarır. Yani ürettiği değer ile kendi değeri arasında bir değer farkı vardır. 10 saatlik değer üretir, ama kendi değeri 5 saatlik değerdir. Bu fark da ($10 - 5 = 5$) bize artı-değeri verir. (Ücretin belirlenmesi konumuz dışındadır.)

Makineler, hammaddeler ve diğer üretim araçları ürüne değerlerini aynen katarlar. Emek-gücü ise ürüne kendi değerinden fazlasını katar. Kapitalistin amacı emek-gücünün sömürsüyle bu fazlaya; artı-değere el koymaktır.

“Üretim araçlarının değeri, demek ki, ürüne aktarılmakla aynen korunmuş oluyor. Bu aktarma, o araçların ürüne dönüşmesi

sırasında ya da bir başka deyişle, emek-süreci sırasında olmaktadır.” (Karl Marks, Sol Yayınları, “Kapital, Cilt-1”, Sf. 200)

Öyleyse kapitalizm koşullarında işçi çalıştırmadan artı-değer üretilemez. Kapitalizm koşullarında robot teknolojisi ile üretim yapan bir fabrika düşünelim. Pazardan üretim için gerekli metalar satın alınır. Robot-makineler, bina, hammadde vb. üretim araçları alınır. Bütün bunlardan ürüne aktarılan değer 100 saatlik emek-zamanı olsun. Üretilen metanın değeri 100 saatlik emek-zamanı olur. Ürünün maliyeti de 100 saatlik emek-zamanı olur. Kapitalist, bu üretim sonucu elde ettiği metarlardan hiçbir artı-değer elde edemez. Çünkü ürünün değeri ve maliyeti (100 = 100) birbirine eşittir. Emek-gücü kullanılmadığından ürüne kendi değerinden fazlasını aktaran bir meta bulunmaz.

“Onu (sermayeyi) gerçekten etkileyen şey, bu metanın (emek-gücünün), yalnızca bir değer kaynağına sahip olması değil, onun sahip olduğundan daha fazla değer kaynağı olması, özgül kullanım-değerine sahip olmasıdır.” (Karl Marks, Sol Yayınları, “Kapital, Cilt-1”, Sf. 195)

Ürüne kendi değerinden fazlasını aktaran emek-gücü olmadan değer ve artı-değer yaratılmaz. Oysaki kapitalistin itici gücü emeğin sömürüsü yoluyla üretilen artı-değere el koymaktır. Bu aynı zamanda kapitalizmin temel yasasıdır. Bu yüzden kapitalizm koşullarında işçi sınıfı olmadan üretime robotların egemen olması imkânsızdır.

“Değişim-değeri yaratan emek, tam tersine, özgül olarak toplumsal nitelik taşıyan bir emek biçimidir.” (...) “Demek ki, değişim-değeri yaratıcısı emek, genel soyut emektir.” (Karl Marks, Sol Yayınları, “Ekonomi-Politığın Eleştirisine Katkı”, Sf. 44)

4 İşçi Sınıfı ‘Yok oluyor’

Kapitalizm koşullarında robot teknolojisi işçi sınıfı olmadan üretime egemen olamaz dedik. Öyleyse TV ve gazetelerde boy boy gösterilen robotlar, robotlarla üretim yapan fabrikalar ne anlama geliyorlar?

Burjuvazinin, sınıf çelişkilerinin üzerini örtmek, sınıf savaşımının rotasını saptırmak amacıyla toplumu, kapitalizmi yeniden tanımladığı yazının

başında belirtilmişti. Buna göre; ‘Bilgi Toplumu’nda işçi sınıfına yer yok. Gelecekte işçi sınıfı üretimde gereksiz hale gelecek ve robot teknolojisi üretimde onun yerini alacak.

Kapitalizm koşullarında robotların işçi sınıfının yerine üretime egemen olması propagandası, burjuvazinin işçi sınıfı, halk ve sosyalizme yönelik ideolojik saldırı ve kara çalması bir parçasıdır. Kapitalizm koşullarında ‘kapitalizmin mezar kazıcısı proletarya’nın yok olması, kapitalizmin ‘ebediliği’ ve ‘sonsuzluğu’ propagandasının en önemli çarpıtmalarından biridir. Proletaryanın yok olması demek, onun egemen sınıf olarak örgütlendiği ve tüm toplum adına üretim araçlarına el koyduğu sosyalizmin de yok olması anlamına gelir. Burjuvazinin saldırısının ana yönü de budur. Burjuva propagandasına göre sosyalizm başarısızlığını tarihsel olarak kanıtlamıştır, bundan sonra da ortaya çıkması imkânsızdır; çünkü onu kuracağı iddia edilen sınıf tarih sahnesinden giderek silinmektedir.

Burjuvazinin tüm ‘robot’ propagandasını üretim ilişkilerinin nesnel varlığı, kapitalizmin ekonomik yasaları ve bunların yansıması olan toplumsal pratik yalanlıyor. Bilim ve teknolojinin geldiği aşamaya rağmen ne dünyada, ne de ülkemizde işsiz çalışan ve pazar için üretim yapan bir fabrika bulunmamaktadır. Burjuvazinin propagandasında örnek gösterilen fabrikaların sayısı artmamakta, olsa olsa kısa dönem için emeğin yetkinleşmesinin yarattığı aşırı artı-değerden yararlanılmaktadır. Göstermelik, ‘örnek’ robot fabrikaların yaygınlaşıp üretime egemen olması söz konusu değildir ve yukarıda da açıklandığı (artı-değer yaratılamayacağından) gibi imkânsızdır.

5 Değişen Sermayenin Nispi Azalışı

Üretken sermaye bileşenleri üretim sürecinde oynadıkları role göre iki kategoriye ayrılır: 1- değerinin tamamını veya aşınması oranında bir kısmını ürüne aktaran bina, makine, yardımcı araçlar, hammadde vb. öğelerin değerleri toplamı olan değişmeyen sermaye, 2- kendi değerinden fazlasını ürüne aktaran emek-gücünün değerini ifade eden değişen sermaye. Yukarıda anlatıldığı gibi artı-değeri üreten emek-gücünün üretken harcanması, yani değişen sermayedir.

Teknolojik gelişmeler ve emeğin üretkenliğindeki artışıyla birlikte belli miktardaki meta daha az emek-gücü veya daha az emek sarf edilerek üretilebilir (Ortalama kar oranı sağlanınca ürünün değeri düşer). Bunun gerçekleşebilmesi için teknolojik gelişmelerle yetkinleştirilmiş üretim araçları gerekir. Böylece emeğin üretkenliği ve değişmeyen sermaye miktarı arttırılır.

Bu işlemle birlikte değişmeyen sermaye yükselirken, üretim araçlarını kullanacak işçi ihtiyacı yani değişen sermaye azalır. Zaten 'robot' ütopyacılarının, ütopya noktasına vardırıdıkları temel tez, bir fabrikada üretimin kapasitesinin artmasına karşın işçi sayısının azalmasıdır.

Değişen sermayenin, yani bir fabrikada çalışan işçi sayısının giderek azalması yeni bir olgu mudur? Bunun ilk farkına varan burjuva propagandacıları ve 'robot' ütopyacıları mıdır ki buradan işçi sınıfı ve sosyalizmin yok olduğu/olacağı sonucunu çıkarıyorlar.

Hayır. Daha 19. yy'da Marks, üretici güçler geliştikçe ve değişen sermaye arttıkça çalışan işçi sayısının nispi olarak azalacağını söylemiştir:

“Bu yüzden birikimin ilerlemesiyle, değişmeyen sermayenin değişen sermayeye oranı değişir. Başlangıçta diyelim 1 : 1 iken, bundan sonra sırayla 2 : 1, 3 : 1, 4 : 1, 5 : 1, 7 : 1 vb. haline gelir, yani sermaye artmaya devam ederken, toplam değerinin 1/2'si yerine yalnızca 1/3, 1/4, 1/5, 1/6, 1/8 vb. emek-gücüne dönüştüğü halde, 2/3, 3/4, 4/5, 5/6, 7/8 oranlarında olmak üzere üretim araçlarına dönüşür.” (...) “Emeğe olan talep, toplam sermayenin büyüklüğü nispetinde ve büyüklüğün artması ölçüsünde artan bir hızla düşer” (Karl Marks, Sol Yayınları, “Kapital, Cilt-1”, Sf. 600)

Kapitalist kendini işçi sayısını azaltmak zorunda bulur. Çünkü pazara ege-men olma rekabeti, metasını daha ucuza satmasını veya daha ucuza mal etmesini gerektirir. Böylece daha çok artı-değere el koyar. Daha çok artı-değere el koymalıdır, yoksa rekabette öne geçmesini sağlayacak olan üretim araçlarını yetkinleştirme ve üretimin kapasitesini genişletme kısacası genişletilmiş yenden üretimdeki büyük ek-sermayeyi sağlayamaz. Bu da sermayenin rekabette yenilmesi yani yok olması demektir. Bu yüzden kapitalist, emeğin üretkenliğini arttırarak üretim maliyetlerini sürekli kısma, daha az işçiye daha fazla iş yaptırma, daha çok çalıştırma, böylece işçi sayısını (değişen sermayeyi) azaltma eğilimindedir.

Diğer yandan kapitalist, artı-değeri değişen-sermayenin kendisini genişletmesinden elde eder. Yani sermayesini daha çok işçi çalıştıracak kapasiteye yükseltmesi (artı-değer oranı değişmemek kaydıyla) el koyduğu artı-değeri yükseltmesi demektir. Bu yüzden normal koşullarda kapitalistin artı-değeri yükseltmesi için (ortalama emek yoğunluğu ve ortalama emek-üretkenliği varsayılıyor) emek-gücünün toplam çalışma saatini yükseltmesi gerekir. Bu yükseltme ya yeni emek-gücü çalıştırılarak ya da var olan emek-gücü daha fazla çalıştırılarak (teknik ve fiziki imkanlar uygunsa) sağlanabilir.

Emek-gücü olmadan artı-değer üretilmeyeceğinden dolayı değişen sermayenin nispi azalışını kapitalizm koşullarında sıfır noktasına yani emek-gücünün olmadığı robotların üretime egemen olduğu bir noktaya götüremeyiz.

6 İşçi Sınıfını İnkârının Varacağı En ‘İleri’ Nokta ‘Sol’dan Sivil Toplumculuktur!

Marksizm güncel toplumsal sorunları; kapitalizmin tarihi eğilimi, onun temel yasaları ve işleyişi (üretici güçlerin ve buna bağlı olarak üretim ilişkilerinin durumu, sınıflar mücadelesinin güncel durumu) üzerinden değerlendirir ve sonuca varır. Teorik “darkafalık”la güncel toplumsal sorunlar ve soru işaretlerini, kapitalizmin ‘aldatıcı’ görünümüleri üzerinden değerlendiren ve onun işleyiş, yasa ve eğilimlerini göz ardı eden kendilerine ‘Marksist’, ‘solcu’ ve ‘devrimci’ diyen ekonomi ve politika ‘profesörlerimiz’ de vardır. Bunlar, burjuva propagandasının etkisinde kalmış; işçi sınıfının sayı ve etkisinin giderek azaldığı fikrinde olan çevrelerdir. Bu çevreler, işçi sınıfının sosyalist devrimde öncü rolünü, sosyalizmde ise egemen sınıf olarak örgütlenme görevini inkâr ederek sınıfları hesaba katmayan/katamayan sivil toplumcu bir noktaya kayarlar. Onlara göre de bilimsel-teknolojik devrimle birlikte işçi sınıfı eski rolünü kaybetmiştir.

Bu sivil toplumcu toplum tahlili genel olarak iki tutum ortaya koyar. Birincisi; bu değişikliği kapitalizmin yumuşadığı, reformlarla ve AB gibi sözde demokratik biçimlerle ve birliklerle sosyalizme geçilebileceği şeklinde izah edip burjuva-reformist sınıf platformunda yer alır. Bu çevreler olsa olsa sivil-toplumcu reformist muhalefet olabilirler. İkincisi, sosyalizm iddiasını sözde taşır. Bu iddia sözde bir iddiadır, çünkü işçi sınıfının önderliğinde bir devrim ve onun egemen sınıf olarak örgütlendiği bir sosyalizm mücadelesi ve buna uygun bir pratik içerisinde değillerdir. İşçi sınıfı yerine ‘ezilenler’, ‘halk’, ‘çalışanlar’ gibi kavramlar kullanarak işçi sınıfının tarihsel rolünü ve kaçınılmaz olarak sosyalizmi inkâr ederler. Böylece ya işçi sınıfından ümidi kesmiş anarşist eğilimleri, ya da onu temel almayan küçük-burjuva sınıf platformunu benimserler.

7 İşçi Sınıfı ‘Yok Oluyor’ Propagandası Karşısında Yığınların Proleterleşmesi

Marks yanılıyor muydu?

‘Robot’ ütopyacıları, ‘büyük’ kanıtlarla proletaryanın azaldığını ve yakında ona ihtiyaç kalmayacağını söylüyorlar.

Sermaye üzerindeki rekabet baskısı, daha fazla artı-değer sömürüsünü ve daha büyük bir sermayeyi zorunlu kılar. Bu rekabeti kaybeden taraf ya yok olur ya da başka bir sermayeye katılarak bağımsız varlığını kaybeder. Bu rekabet süreci aynı zamanda bir tekelleşme yani sermayenin merkezileşmesi sürecidir. Böylece bir yandan güçlü sermaye daha da büyürken, diğer yandan nispeten güçsüz olan kapitalist ve bunlarla rekabet etmek zorunda kalan küçük mülk sahibi üretici mülksüzler safına katılır yani proleterleşir. Büyük alış-veriş merkezlerinin açılması ve giderek ticarete etkinlik kazanması ile küçük bakkal ve marketlerin iflas etmesi buna örnektir. Bunun dışında, kapitalizmin dönemsel ‘refah’ı ile belli haklar ve küçük mülkiyet elde etmiş küçük-burjuva yığınlar da sermayenin artı-değer ihtiyacının artışıyla birlikte proleterleşirler. İş güvencesi, nispeten yüksek maaş vb. haklara sahip olan kamu emekçilerinin KYTK ve bunun bir parçası olan sözleşmeli personel uygulaması ile yaşam ve çalışma koşullarının kötüleşmesi veya işsizler ordusuna katılması buna örnek verilebilir.

8 Kim Bu İşsizler?

‘Robot’ ütopyacılarının tutunduğu dallardan birisi de işçi sınıfı tanımının ve kapsamının çarpıtılmasıdır.

“Emekçi artı-nüfus, birikimin yada kapitalist temele dayanan zenginliğin gelişmesinin zorunlu bir ürünü olduğu gibi, tersine olarak da, bu artı-nüfus, kapitalist birikimin kaldırıcı ve hatta bu üretim biçiminin varlık koşulu halini de alır. Bu artı-nüfus her an el altında bulunan yedek bir sanayi ordusu oluşturur ve bu ordu, tıpkı bütün masrafları sermaye tarafından karşılanarak beslenen bir ordu gibi, tümüyle sermayeye aittir. Fiili nüfus artışının sınırlarından bağımsız olarak bu artı-nüfus, sermayenin kendisini genişletme konusunda değişen gereksinimlerini karşılamak üzere, her zaman sömürülmeye hazır, bir insan malzemesi kitlesi ya-

ratır.” (Karl Marks, Sol Yayınları, “Kapital, Cilt-1”, Sf. 602)

Yedek-sanayi ordusu olan işsizler işçi sınıfının bir parçasıdır. Yedek-sanayi ordusu işçi sınıfı üzerindeki sermaye egemenliğinin bir aracı durumdadır. Bunun sebebi; işçi sınıfı ile yedek-sanayi ordusu arasındaki gerektiği zaman yapılan yer değiştirmelerdir.

“Bir yandan işçi sınıfının çalışan kesiminin aşırı çalışması yedek ordunun saflarını şişirirken, öte yandan da bu yedek ordunun rekabet yoluyla çalışanlar üzerindeki artan baskısı, bunları, aşırı çalışmaya boyun eğmek ve sermayenin diktası altına girmek zorunda bırakır. İşçi sınıfının bir kesiminin aşırı çalışmayla diğer kesimi zorunlu bir işsizliğe mahkûm etmesi ve bunun tersi, bireysel kapitalistleri zenginleştirmenin bir aracı halini aldığı gibi, aynı zamanda da yedek sanayi ordusu üretimini, toplumsal birikimin ilerlemesine uygun düşecek şekilde hızlandırır.” (Karl Marks, Sol Yayınları, “Kapital, Cilt-1”, Sf. 606-607)

* * *

İşçi sınıfının geleceğini doğru ortaya koyabilmek için bugünü geçmişle ve gelecekle bağlamamız gerekir. Bu, tarihin materyalist temelde yorumlanmasını gerektirir.

9 Sosyalizm Tarihsel Bir Zorunluluktur

“Yeni üretici güçler sağlamak için insanlar, kendi üretim biçimlerini değiştirirler; kendi üretim biçimlerini değiştirmek, yaşamlarını kazanma yollarını değiştirmek için de, bütün toplumsal ilişkilerini değiştirirler. Yel değirmeni size feodal beyli toplumu verir; buharlı değirmen ise, sınaî kapitalistli toplumu.” (Karl Marks, Sol Yayınları, “Felsefenin Sefaleti”, Sf. 109)

İlkel komünal toplumun dağılması üretici güçlerin niteliği ve düzeyiyle, üretim ilişkilerinin niteliği arasındaki bu çelişkinin sonucudur. Üretici güçlerin gelişmesi ve özel bir nitelik kazanmasıyla, üretim araçları üzerinde toplumsal mülkiyet dağılmış, özel mülkiyete dayanan köleci toplum ortaya çıkmıştır. Üretici güçlerin tarihsel gelişimi toplumsal mülkiyetten özel mülkiyete geçişi zorunlu kılmıştır.

Üretici güçlerin özelleşmesi nasıl ilkel komünal toplumun dağılıp, özel mülkiyete dayanan üretim ilişkilerini zorunlu kıldıysa, üretici güçlerin kapitalizmdeki toplumsallaşması toplumsal mülkiyete dayanan üretim ilişkilerini yani sosyalizmi zorunlu kılar. Kapitalizmde üretim araçlarının toplumsallaşması kendini proletaryada, üretim ilişkilerinin özel niteliği kendini burjuvazide gösterir. Tarihsel olarak belirleyici olan (eğer materyalist isek) üretici güçler olduğundan proletaryanın zaferi yani sosyalist üretim biçimi tarihsel olarak zorunluluktur.

10 Kapitalist Üretim İlişkileri Üretici Güçlerin Gelişmesinin Önünde Engel Durumuna Gelmiştir

Üretim ilişkilerinin özel niteliği üretici güçlerin gelişmesi önünde engel durumuna gelmiştir demistik. İşte bu engel olma durumu robot teknolojisinin üretimde egemen olmasına izin vermez. Yine tarihsel bir örnek alalım; Feodal üretim biçimi ve onu temsil eden egemen feodal sınıfların makine ve makineli üretim karşısındaki tutumunu inceleyelim.

Feodal üretim tarzı içerisinde, makinelerin üretimde kullanılma girişimleri egemen sınıfların büyük baskısı ile karşı karşıya kalmıştır. Bu ilkel fabrikalara büyük yasal engeller getirilmiştir, oluşmakta olan sanayi burjuvazisi baskı altına alınmıştır. Ülke içi gümrüklerle ancak yerel pazarlara üretim zorunlu kalınarak loncaların yeterliliği sağlanmıştır.

Benzer şekilde kapitalizm koşullarında sermaye kendi egemenliğini, işçi sınıfı üzerindeki egemenliğini tehdit edecek bilimsel gelişmeler ve robot teknolojisine karşı tutumu, feodal sınıfların makineli üretimi karşısındaki tutumlarından farklı olmaz. Sermaye tıpkı feodal sınıfların makineli üretim karşısındaki tavrı gibi, kendi varlık koşullarını imha edecek bir gelişmeye (robot teknolojisinin üretime egemen olması gibi), iktidardan indirilmediği sürece izin vermez. Sermaye kazancını ve kârını işçi sınıfının yarattığı artı-değer üzerinden sağlıyor. Bu olmadan üretimin burjuvazi açısından bir anlamı yoktur. Robot teknolojisinin üretime egemen olması demek artı-değer üretilmemesi demektir. Bu da, sermayenin varlık koşullarının inkârı ve onun yok olması demektir. Tarihte hiçbir sınıf kendi varlık koşullarına yönelik bir gelişmeye tepkisiz kalmamıştır. Sermaye, bugün robot teknolojisi üzerine yapılan propagandaya rağmen robot teknolojisinin önündeki başta gelen engeldir. Sermayenin ve kapitalist üretimin gerici niteliği tam da buradan gelir.

Kapitalist üretim ilişkileri artık üretici güçlerin gelişmesi önündeki bir engel haline gelmiştir ve parçalanmalıdır. Hiçbir sınıf tarihin tekerleğini tersine çevirememiştir.

Robot teknolojisinin kapitalizm koşullarında üretime egemen olamayacağı gerçeği, tek tek bazı fabrikalarda robot teknolojisinin kullanılamayacağı anlamına gelmez. Diğer rakiplerini teknolojik anlamda geride bırakmış bireysel kapitalist robot teknolojisini üretimde kullanarak bir süreliğine aşırı artı-değere el koyar. Bu, bireysel kapitalistin robot teknolojisi sayesinde emeğin üretkenliğini arttırması (ortalama emek üretkenliğinin üstüne çıkması) ile elde ettiği aşırı kardır. Ama kapitalizmde kar, ortalama kar oranına inmek zorundadır. Robot teknolojisinin diğer kapitalistlerce kullanılması bu aşırı karı engeller, ancak kapitalistlerin tümü robot teknolojisini tam anlamıyla uyguladığında artı-değer üretilmez. Bu yüzden kapitalistler robot teknolojisini tam anlamıyla, üretime egemen olacak biçimiyle uygulayamazlar. Bu kapitalistler arasındaki çelişkiyi şiddetlendirir ve bir bunalımın koşullarını hazırlar.

11 Sosyalizm ve Komünizmde Robot

Kapitalizmin bilimin gelişmesinin ve robot teknolojisinin üretime egemen olmasının önünde engel olduğunu gördük. Ya sosyalizm?

Kapitalist üretim ilişkilerinin yıkılıp toplumsal nitelikte üretim ilişkilerinin yani sosyalist üretim ilişkilerinin kurulması ile bilimin ve üretici güçlerin gelişmesinin önündeki temel engel kaldırılmış olur.

Geniş ölçekli makineli üretim sosyalizmin maddi temelidir. Sosyalizmde üretim ilişkileri toplumsallaşmasına rağmen, toplumun kültürel ve ideolojik yetkinleşmesi, komünist kültürün tam olarak benimsenmesi sağlanamamış, iş bölümüne olan bağlılık kaldırılamamıştır. Dışarıda dünya burjuvazisi, içerde eski burjuva-revizyonist unsurlar geri dönüş ihtimalinin temsilcileri durumundadırlar. Çalışma henüz bir zorunluluk olmaktan çıkıp bir ihtiyaç haline gelmemiştir. Burjuvazisiz bir burjuva hukuku devam etmektedir.

“Bundan şu sonuç çıkar ki, komünist rejimde, belirli bir zaman boyunca, yalnızca burjuva hukuk değil, burjuva devlet de sürer—ama burjuvazisiz burjuva devlet!” (Lenin, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, “Devlet ve İhtilal”, Sf. 109)

Sosyalizmde temel ilke “herkesten yeteneğe göre, herkese emeğe göre” ilke-

sidir. Bu yüzden üretici güçlerin gelişiminin önündeki engeller büyük oranda kaldırılmasına rağmen burjuva hukuku giderek sönen bir biçimde devam etmektedir. Kapitalist kültürün bıraktığı miras üzerinde şekillenen sosyalist toplum doğduğu toplumun pisliklerini henüz tamamıyla temizleyememiştir. Komünist bilinç, kültür ve ahlaka sahip insan yaratılamamıştır. En önemlisi de çalışma bir yük olmaktan çıkıp bir zorunluluk haline gelmemiştir. Devletin varlığı dahi bürokrasiyi, denetlemeyi yani çalışmayı gerektirir. Bu yüzden sosyalizmde de robot teknolojisinin üretime tamamen hâkim olacağını söyleyemeyiz. Ama robot teknolojisi gelişiminin önü büyük oranda açılır, çalışmak bu süreç içerisinde bir yük olmaktan çıkıp bir ihtiyaç haline gelir ve insanlar entelektüel, kültürel, bilimsel ve sanatsal faaliyetlere daha fazla zaman ayırır. Bu aynı zamanda komünist insanın yeşerme sürecidir.

Robot teknolojinin üretime egemen olması komünizme uygun düşer ve hatta onun olmazsa olmaz koşullarındandır. Robot teknolojisi sosyalizmde var olan kafa emeği ile kol emeği, kır ile kent arasındaki çelişkinin çözümüdür. Ayrıca komünizmde artık devlet sönmüş, burjuva hukuk ortadan kalkmış, “herkese yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre” ilkesi bayraklara yazılmıştır. Çalışma bir yük olmaktan çıkıp bir ihtiyaç haline gelmiştir ve komünist insan kişiliği ve komünist kültür sağlanmıştır.

“Komünist toplumun daha yüksek bir aşamasında, bireylerin işbölümüne köleleştirici bağımlılıkları ve bu arada zihinsel emek ile bedensel emek arasındaki karşıtlık sona erdiği zaman; emek artık yalnızca bir geçim aracı değil, ama kendisi yaşamsal gereksinim olduğu zaman; bireylerin çok yönlü gelişmeleri, üretken güçlerini de artırdığı ve kooperatif zenginliğin bütün kaynakları gürül gürül fışkırdığı zaman—ancak o zaman, burjuva hukukunun dar ufukları tümüyle aşılabilir ve toplum, bayraklarının üstüne şunu yazabilir: ‘Herkesten yeteneğine göre, herkese gereksinmesine göre!’ ” (Karl Marks-Friedrich Engels, Sol Yayınları, “Gotha Programının Eleştirisi”, Sf. 30)

Bu yüzden robot teknolojisi “tembellik” ve “iş başkasına yıkmak” için bir araç değil, toplumun maddi ihtiyaçlarının karşılanmasında büyük ve üretken bir araç haline almıştır. Toplumun entelektüel, bilimsel gelişmesinin önü sınırsız açılmış ve işbölümüne olan kölece bağımlılık ortadan kalkmıştır.

İşte robot teknolojisinin üretime tam olarak uygulanmasının koşulları budur. Emek-değer yasası, değişim değeri komünizmde tamamen ortadan kalkmış bunun yerini ürünlerin herkesin ihtiyacına göre dağılımı yasası almıştır.

12 Sonuç

Sonuç olarak “kapitalizmde artık iÇi sınıfına gerek kalmadı, yakın bir gelecekte üretimi tamamen robotlar yapacak” propagandası iÇi sınıfı ve halklara yönelik ideolojik saldırının bir parçasıdır. Kapitalizmde iÇi sınıfı olmadan değer yaratılamaz ve sermaye kar edemez. İÇi sınıfının olmaması, sermayenin olmaması demektir ki kapitalizmin koşullarında bu olanaksızdır.

Burjuvazi üretici güçlerin gelişiminin önünde engel olarak durmaya devam ediyor. Sermayenin merkezileşmesi, amansızca rekabeti, üretimdeki anarŐi emekçileri hızla mülksüzleŐtirerek, iÇi sınıfı üzerindeki sömürüyü yoğunlaŐtırarak devam ediyor ve edecek. Ta ki, iÇi sınıfı önderliğinde tüm halk ve ezilen uluslar bağımsızlık ve sosyalizm için mücadele yoluna girip burjuvazinin iktidarını devirene kadar. Sosyalizm kazanacaktır.